

תוכן עלילת הסיפור "העיוורת" מאת יעקב שטיינברג

ניתוח עלילת הסיפור

פרק א'

האקספוזיציה - השקר לקראת החתונה

לחנה העיוורת אמרו לפני חתונתה כי היא עתידה להתחתן עם אלמן עשיר, העוסק בטבק, ללא ילדים מהאישה הראשונה. אולם, אמה של חנה נזכרת שהיא שונאת שמשקרים לה, ולכן היא מתקנת את דבריה, מציינת שיש לו שני ילדים נוחים מאוד ושקטים. היא גם מרבה בתיאור הבית - כמה גדול הוא ורחב, כיצד עומד הוא בקצה העיירה בין הגויים, וכיצד על חנה להיזהר שלא להרחיק לכת בשל כך. האם מרבה להישבע "ככה אראה נחמה", שאמת היא דוברת, אולם העיוורת אינה מאמינה לאמה. היא נסערת וכועסת. האם מרגישה אומללה, והיא לוחשת דבר מה בשפתיה המכווצות.

הסיבוב - ליל הכלולות

בלילה הראשון חנה ממתינה עד שבעלה יירדם. היא פונה למשש את שערות זקנו, ומיד היא יודעת שהוא זקן. כעס עז ממלא את לבה על ששיקרו לה. לפי שיעולו היא מבינה שהוא אינו עוסק בטבק. היא נשמטת ממיטתה וממששת את מגפיו. מכאן היא מסיקה שהוא צנום, כפוף קומה, על ראשו כובע, בגדיו מטולאים וצעדיו כבדים. בבוקר עוקבת העיוורת אחר בעלה. היא שומעת שהוא הולך לאט מקל בידיו, והוא דופק עימו על האדמה בקצב אחיד. חנה מבינה שהתנהגות כזאת אופינית לאדם מבוגר.

פרק ב'

החיפוש אחר זהות המקום ועיסוק הבעל

בערך תשעה חודשים עברו מליל הכלולות, חג הסוכות עבר חלף לו. חנה בהריון מתקדם. מתברר שהיא עדיין בבית אימה. רק כאשר מאיצים בה בני הבית, היא מסכימה לנסוע לבעלה.

האקספוזיציה - מגובשת, כלומר לכל פרט ישנה משמעות!

כבר המשפט הראשון של הסיפור: "לפני החתונה הגידו לחנה..." יוצר חוסר אמון במה שאמרו לחנה. רושם זה נוצר משום שהמספר אינו פותח את סיפורו כמספר כל יודע, אלא מדגיש שהדברים נמסרים דרך זווית הראייה המוגבלת של חנה, **היודעת רק מה שאמרו לה**. שמועתה החוזרת של האם: "ככה אראה נחמה", ניסיונותיה לשקר לבתה בעניין ילדיו של הבעל, ולהסיח את דעתה בעניין הבית הגדול, מערערים על אמינותה. כמו גם, אם השידוך כה טוב, מדוע מציין המספר שהאם אומללה?

ציון האם כזקנה אומללה מרמז, שאין היא שלמה עם מעשיה. יש לשים לב למצב הסוציו-אקונומי של הדמויות. הם עניים מרודים, ללא קרוב שיטפל בעיוורת לאחר מות האם, שכנראה אינו רחוק.

הסיבוב - התנגשות בין רצונות מנוגדים

העיוורת אינה מאמינה לאמה בנוגע לזהות בעלה. הוכחה לכך היא התנהגותה בליל הכלולות, כאשר היא ממששת את שערות זקנו ואת מגפיו של בעלה. "...ידעה כבר ברור כי פיתו אותה בשקר לפני חתונתה". בנקודה זו מתחיל הסיבוב: רצונה לדעת את האמת עומד בסתירה לרצון החברה, המעוניינת להסתיר ממנה את זהות בעלה.

מוטיב הקולות - העיוורת אינה מוותרת, ובעזרת חושיה המוגבלים היא מבקשת לפענח את התעלומה. הקולות הם חלק מהסימנים בעזרתם ניתן ללמוד על האמת.

פרק ב'

מדוע חנה אינה עוברת לגור בבית בעלה לאחר הכלולות? התשובה אינה ניתנת בברור. הקוראים יכולים לנחש, שחנה כועסת שרימו אותה בנוגע לזהות בעלה (כמו שנאמר בפירוש בפרק הקודם). אי לכך, היא לא רצתה להצטרף אליו.

תוכן עלילת הסיפור "העיוורת" מאת יעקוב שטיינברג

ניתוח עלילת הסיפור

דמותה של חנה - הסיפור אינו עוסק בעיצוב עולמה הפנימי של חנה. עיקר עניינו של הסיפור הוא להפנות את תשומת הלב לעולם אשר בו חיה העיוורת הנשואה לקברן. אולם, מתוך התנהגותה אנו למדים על עולמה הפנימי: חנה אינה מחפשת סתם להנאתה את האמת, בשבילה גילוי האמת הוא מהותי, משום שהוא יסביר לה את משמעות חייה - מיהו אותו האיש עמו היא אמורה לחלוק את חייה, היכן היא עתידה לגור בשנים הבאות.

נקודת התצפית של חנה - מה משמעות הדפיקות על הדלת באמצע הלילה?

תיאור העולם דרך עיניה של העיוורת גורם לכך שדברים רגילים, שבדרך כלל הרואים אינם שמים אליהם לב, מוצגים באור חדש (בתורת הספרות נקראת טכניקה שכזו "הזרה"). חוש השמיעה וחוש המישוש הופכים להיות החושים המובילים את העיוורת ואת הקורא אל עבר הפתרון של זהות הבעל והמקום. על רקע הדממה שבבית, הופך להיות כל רחש, כל צעד, כל דפיקה, לרמז משמעותי - כמוטיב המנחה את העיוורת בדרכה לאמת. הקולות ממלאים את הסיפור, משום שאלה הם הנירויים הממלאים את עולמה של העיוורת. הקורא יודע אך ורק מה שחנה יודעת, והדבר תורם לאווירת המתח והמיסטריוז.

השהייה בעלילת החיפוש אחר האמת

דמותה של חנה - מבחינת מעמדה בסולם חברתי, חנה נמצאת בנקודה נמוכה: אישה, נכה, ענייה. הולדת הבת מחזירה לה את התכלית לחייה, שירתה מלמדת על השמחה הפנימית של חנה. הפסקת החיפוש אחר האמת מלמדת על שביעות רצון מהקיים.

עגלה מגיעה על מנת לאסוף אותה. לאורך הנסיעה מנסה היא להבין לאן הם נוסעים. למרות שאמרו לה שהבית בקצה העיר, הנסיעה מתארכת. לבסוף, העגלה עוצרת במקום בו נושבת רוח עזה. חנה מבינה שהמקום הוא מקום פתוח. בעלה יוצא לקראתה ומתנהג אליה ברכות: הוא מכין לה תה עם סוכר ומבקש לעזור לה לשתות. כאשר הוא מציע את מיטתה נשמעת דפיקה על הדלת וקריאה בשמו: "רי ישראל... רי ישראל". הבעל מסביר לחנה שדודתו חולה ולכן קוראים לו. חנה תמהה על הקריאה המאוחרת בלילה.

פרק ג' - החיים בבית הבעל

העיוורת משתלבת היטב בשיגרת הבית. ילדי הבעל מתקשים לדבר. העיוורת נזכרת שגם בעלה ממעט לדבר עימה. הילדים משתעשעים בכך שהם מקישים על החלון וצוחקים. העיוורת חושדת שהם רואים דבר מה, אך כל מה שנשמע זו דממה. האם הגיע השלג הראשון? העיוורת נזכרת, שוב בתמיהה, בדפיקות המתמשכות על החלון: "רי ישראל... רי ישראל", הממשיכות בלי סוף, ובכך שהוא תמיד שוטף את ידיו כאשר הוא חוזר מהחוץ. לפתע היא שומעת קולות של אנשים רבים, העוברים אל מול ביתה. בעלה נכנס הביתה, הוא עונה בגסות לשאלותיה בנוגע לזהות האנשים בחוץ: "אין לך צורך לדעת...", והוא יוצא החוצה.

פרק ד' - גילוי האמת השהייה - הולדת הבת

בתחילת החורף יולדת העיוורת בת. הולדת חוששת שהעיוורת תחנוק בשנתה את התינוקת, אולם חנה נוהגת בזהירות כזו בתינוקת, שהיולדת בטוחה שהיא רואה "מעט את אור היום". התינוקת מעניקה אושר רב לחנה עד כדי כך שהיא חדלה מחיפושיה. קולה נשמע בשיר מעל עריסת התינוקת, כאשר שני בניו של ישראל עומדים לידה.

תוכן עלילת הסיפור "העיוורת"
מאת יעקוב שטיינברג

ניתוח עלילת הסיפור

גילוי האמת

לאחר חורף קר במיוחד מגיע זמן הפשרת השלגים. בעלה של חנה, "אגב נהימה רגילה", מציין בפניה, שמגפת האדמת מתפשטת בעיר ותינוקות רבים מתים. חנה נכנסת לחדרה עמוקה. היא עוקבת רוב היום אחרי נשימת הילדה. בעלה ממשיך לעדכן אותה שהמגפה ממשיכה. לאחר זמן מה, כאשר האוויר כבר מתחמם, מגלה חנה לפתע שהתינוקת חולה. אדישותו של הבעל מפתיעה אותה, היא חשה כלפיו שנאה. נראה שהוא אינו משנה את סדר יומו - יוצא ובא.

בלילה, יושבת העיוורת ליד העריסה ונרדמת. עם התעוררותה, היא מגלה שהתינוקת נפטרה. חנה יושבת ליד העריסה, בעוד בעלה יוצא ובא מהבית. חנה צועקת "יבא נא הקברן, יבא נא", ולפתע היא מכניסה יד לעריסה ומגלה שהתינוקת איננה. היא יוצאת החוצה, צועקת לבעלה, ונדמה לה שהיא שומעת את צעדיו מרחוק. לפתע היא נתקלת באבן גדולה, היא ממששת אותה ומגלה שהיא נמצאת בבית הקברות.

זמן עלילת הסיפור - הסיפור מתרחש כתשעה חודשים בערך לפני סוכות ומסתיים בזמן התחממות מזג האוויר, כנראה במאי. קצת פחות משנה. אף-על-פי-כן, בשל קיצורו של ה"סיפור הקצר", אין אנו יודעים מה קרה בכל הזמן הזה. לדוגמה: מה קרה עם חנה בין ליל הכלולות לבין סוכות?

זאת ועוד, עיקר עלילת הסיפור מתרחשת בימות הגשמיים והשלג. הקור הגדול של הטבע הוא סמל לקור הגדול השורר בעולמה של חנה, העומדת בודדה ומרומה אל מול החברה האנושית.

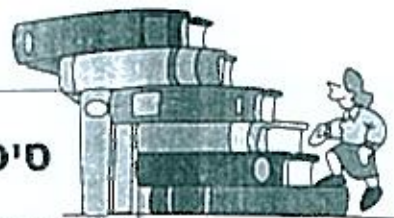
סיום הסיפור, התרת הסיבוך (גילוי הסוד) וגם נקודת השיא (הרגע המותח ביותר בעלילת החיפוש - גילוי הסוד), סיום סגור (גילוי הסוד) סיום פואנטה -

הסיפור הוא סיפור פואנטה. נקודת הסיום מאירה בהארה חדשה את פרטיו, מעניקה להם משמעות חדשה, פותרת את תמיהתנו ביחס לאותם פרטים, אשר נראו לנו בלתי מוסברים כגון: אדישותו של הבעל למגפת האסכרה שפרצה בעיר, וחושפת את האמת באשר להסברים מדומים, אשר ניתנו בסיפור על-ידי אמה של העיוורת ועל ידי הקברן או העיוורת עצמה, כגון: מדוע האם מזהירה את בתה שלא תרחיק ללכת לבדה מן הבית והלאה, מהו פשר הדפיקות המוזרות על החלון והקול הקורא: "רי ישראל, רי ישראל...", אשר בעלה הסביר לה שזו דודתו שחלתה. מדוע שוטף הבעל את ידיו (חוקי הטומאה).

כבר מהאקספוזיציה ברור לחנה ולקורא שאמה של חנה אינה כנה עמה, ולכן לאורך הסיפור קיימת דריכות מתמדת לקראת הנקודה אשר תסביר אל נכון את המתרחש - נקודה זו נמצאת בשורה האחרונה של הסיפור.

סיפור עלילת ה"עיוורת"

על-פי סיפורו של יעקוב שטיינברג

נאמר לחנה העיוורת לפני החתונה שמי שעתיד להיות בעלה הוא איש אלמן, סוחר בטבק. אמה הנזכרת, תוך כדי דיבור, שהעיוורת שונאת שמשקרים לה, התחילה לתאר את הבית הענק ושני הילדים השקטים שיש לבעל. הבית נמצא בקצה העיר בין הגויים, אי לכך מבקשת האם מבתה שלא להרחיק לכת. העיוורת מקשיבה לדברי אמה בהתרגשות רבה ושואלת ברוגז בן כמה בעלה. האם אומרת שהוא רק בן שלושים. העיוורת אינה מאמינה לדברי אמה. אמה לוחשת דבר מה, המספר מציין שזהו לחש של "אם אומללה".

אקספוזיציה:

מגובשת, לכל פרט יש משמעות! כבר המשפט הראשון של הסיפור: "לפני החתונה הגידו לחנה..." יוצר חוסר אמון במה שאמרו לחנה. רושם זה נוצר משום שהמספר אינו פותח את סיפורו כמספר כל יודע, אלא מדגיש שהדברים נמסרים דרך זווית הראיה המוגבלת של חנה, היודעת רק מה שאמרו לה. ניסיונותיה של האם לשקר לבתה בעניין ילדיו של הבעל, ולהסיח את דעתה בעניין הבית הגדול מערערים על אמינותה. ההערה הנדירה של המספר הכל יודע "...שפתי אם אומללה" מחזקים אצל הקורא את חשדותיו, שדבר מה אינו כשר. אם השידוך כה טוב מדוע מציין המספר שהאם אומללה? (הערה: יש לשים לב שלכל פרט בסיפור הקצר יש משמעות. ציון האם כזקנה אומללה מרמז, שאין היא שלמה עם מעשיה. יש לשים לב למצב הסוציו אקונומי של הדמויות. הם עניים מרודים ללא קרוב שיטפל בעיוורת לאחר מות האם, שכנראה אינו רחוק).

שאלה מבגרות לסיפור "העיוורת"

בחר בשני סיפורים, כל סיפור מאת סופר אחר, שבמרכז כל אחד מהם דמות הרחוקה מעולמך, למשל: בגילה, בתקופתה, בסביבתה החברתית. מה בכל אחת מהדמויות גורם לך להרגיש כלפיה יחס של הבנה/הזדהות, יחס של ריחוק או יחס שמעורבים בו הזדהות וריחוק? הסבר והדגם. בדברך, התייחס לתכונותיה של הדמות, ו/או התנהגותה, ו/או למחשבותיה.

תשובה -

בחרתי בסיפורים "העיוורת" של יעקב שטיינברג, כמו גם ב"גיון" של אנטון צ'כוב.

חנה, גיבורת הסיפור "העיוורת", גורמת לי להרגיש יחס של הזדהות והבנה עם מאבקה לגלות את האמת על בעלה ועל מקום מגוריה.

חנה נמצאת בתחתית הסולם החברתי של החברה היהודית בעיירה. היא אישה, ענייה ונכה. כבר באקספוזיציה היא מגלה שמבקשים לשדך לה בעל השונה בתכונותיו ממה שאמה הבטיחה. אמה הבטיחה לה בעל עשיר, צעיר, סוחר טוב. התכונה הראשונה של העיוורת, המוזכרת בפתיחה, היא שהיא שונאת דבר שקר. ואכן, החל מאותה נקודה היא אינה מוותרת ומבקשת לחשוף את השקר ש"הגידו" לה.

על מנת לגרום לנו, הקוראים, להזדהות עם חנה, נקודת התצפית בסיפור היא נקודת הראות של חנה, העיוורת. הדבר גורם לנו לחוש את הקושי והכעס של האדם העיוור המבקש לגלות את האמת, כאשר הסביבה מסביב מסתירה זאת ממנו. למשל, כליל הכלולות מבינה העיוורת שאכן שיקרו לה. היא ממששת את זקנו של בעלה, ומקשיבה לקול נחירותיו, היא בודקת את מגפיו ואף מקשיבה לצעדיו. בעזרת חוש המישוש והשמיעה היא מגלה שבעלה "בא בימים" ואינו סוחר טוב.

חנה היתה יכולה לבלות את חייה בכעס ובמרירות או להתכחש למציאות, אולם היא בוחרת בדרך האמיצה ועושה ככל שיכולתה לפענח את המציאות. בהיותה בהריון מתקדם היא חוזרת לבית בעלה. כבר בדרך, בעגלה, היא מנסה להבין לאן פניה מועדות. "מוטיב הקולות" חוזר לאורך כל הסיפור, בעזרת הקולות היא מנסה לנחש היכן היא נמצאת. במהלך הנסיעה היא מבינה שהבית אינו בקצה העיירה, אלה רחוק ממנה, כמו גם שהוא נמצא בשדה פתוח. בהגיעה, נשמעות דפיקות על החלון, העיוורת משתוממת לשמוע קול הקורא לבעלה לצאת, ותירוצו שדודתו חולה אינו מספק אותה. גם בהמשך היא אינה מוותרת, ובעזרת ילדיו האילמים של ישראל היא מנסה להבין: מדוע הם דופקים על הדלת? מדוע נשמעים קולות בחוץ?

ישנה הפסקה קצרה בחיפושיה של חנה עם הולדת הבת, אך האושר הוא קצר והבת חולה באדמת. חנה מטפלת בה במסירות, ראויה להערצה. אך לילה אחד הילדה מתה. חנה ממששת את העריסה ומבינה שמישהו לקח את הגופה הקטנה. חנה פורצת לחצר ומחפשת אותה. היא נופלת על מצבה ומגלה שחצר ביתה הוא בית קברות, ולכן בעלה הוא הקברן.

לסיכום, למרות המרחק ביני לבין חנה, שחיה בארץ אחרת ובתקופה שונה, הזדהות שלי היא עם הכוחות האנושיים שלה, כוחות שאינם תלויים בזמן ובמקום. חנה, במקום לרחם על עצמה, עושה שימוש בחושים העומדים לרשותה, ומגלה את האמת הכואבת אותה חיפשה.

הערה: בתשובה לשאלה זו מופיע רק פתרון לסיפור "העיוורת". השלם את חלקה השני של התשובה על-פי סיפור נוסף.

